

Από την “συμπερίληψη” στην “συμμετοχικότητα” και από την συμμετοχικότητα στην ... ?

Λαυρέντιου Γ. Δελλασούδα

Η προχθεσινή (28.8.24) έναρξη των Παραολυμπιακών Αγώνων στο πλαίσιο της 33ης Ολυμπιάδας, η ιστορία των οποίων όπως ακούσαμε από το κανάλι της ΕΡΤ ξεκινάει πριν 75 χρόνια, μας επιφύλασσε μία σειρά ευχάριστων εκπλήξεων. Ασφαλώς δεν αναφέρομαι σε ζητήματα που αφορούν στους κατά περίπτωση ειδικούς (σκηνοθέτες, συνθέτες, χορογράφους, ενδυματολόγους, μουσικούς κ.ά.) ούτε σε άλλα ζητήματα, όπως ο ρόλος των εικόνων από το ψυχολογικό τεστ του Rorschach (;), η κατ’ έθος χρήση των απόλυτων αριθμών για τις συμμετοχές αθλητών ενισχυμένων (των αριθμών) με παράλληλο φωνητικό τονισμό, ώστε να μη διαφεύγει τις προσοχής μας το μικρό ή μεγάλο πλήθος τους. Άλλωστε το ζήτημα αυτό έχει ήδη τεθεί από τον γράφοντα -παράλληλα με την υποβολή διαφόρων προτάσεων- σε σχετική αρθρογραφία κατά τις προηγούμενες Ολυμπιάδες.

Ως υπηρέτης τής Ανθρωπαγωγικής και ιδιαίτερα της σχολικής, επαγγελματικής, οικονομικής και κοινωνικής λειτουργικής και με ποσότητα ζωής ένταξης και ενσωμάτωσης των Προσώπων με Αναπηρία [ΑμεΑ] επισημαίνω και χαιρετίζω την μετάβαση από την “συμπερίληψη” στην “συμμετοχικότητα”. Βέβαια και άλλα γεγονότα όπως το άνοιγμα των πυλών του Σταδίου και η έξοδος των αθλητικών εκδηλώσεων σε χώρους ιστορικούς αλλά και καθημερινής συνάντησης των ανθρώπων σηματοδοτούν θετική πορεία, η οποία ευχόμεθα να προεξαγγέλλει νέα τάξη πραγμάτων (όχι με την βεβαρημένη αρνητική έννοια της έκφρασης). Διότι εξαιρετικά γεγονότα όπως οι Ολυμπιάδες στέλνουν μηνύματα, τα οποία σε άλλες περιπτώσεις δεν θα έφθαναν στα καθένα από μας ή κι αν έφθαναν δεν θα τους δίναμε ιδιαίτερη προσοχή.

Κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση υπό το πρίσμα τής αληθούς ισότητας και της ποιότητας ζωής (Π.Ζ.)

Ενώ θεωρητικά υποστηρίζουμε την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση των Προσώπων με Αναπηρία [= βελτίωση της Π.Ζ. τους], παραβλέπουμε ότι ο στόχος αυτός απαιτεί δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για τη μετάβασή τους σε ανώτερο λειτουργικό, γνωστικό, κοινωνικό ή άλλο επίπεδο από αυτό που βρίσκονται, ερμηνεύοντας κατά το δοκούν την έννοια της καταλληλότητας. Με άλλα λόγια, αν εξετάσουμε την καθημερινή πρακτική, διαπιστώνουμε ότι εξακολουθούμε, ακόμη και σήμερα, να μιλάμε με γενικόλογες προσεγγίσεις περί ισότητας, ένταξης και ενσωμάτωσης (σχολικής, επαγγελματικής, οικονομικής, κοινωνικής), μένοντας τελικά στη χωροταξική ένταξη και παραθεωρώντας την λειτουργική ένταξη και ενσωμάτωση με δικαιοσύνη και κατά συνεκδοχή με Π.Ζ.

Για τον λόγο αυτό υποστηρίζουμε την μετάβαση στη συμμετοχικότητα, όμως η συμμετοχικότητα και μόνη δεν αρκεί. Διότι η πορεία τής Κοινωνικής Ένταξης και Ενσωμάτωσης είναι τριφασική (L. Vaney).

1η φάση. Ένταξη: εισαγωγή ενός «στοιχείου» εντός ενός άλλου χωρίς συμμετοχικές, επικοινωνιακές και προσαρμοστικές προοπτικές.

2η. Αφομοίωση: απόδοση σε ένα πρόσωπο (ή μια υποομάδα) ιδιοτήτων παρόμοιων με αυτές τής ομάδας ένταξης, απώλεια τής προέλευσης και τής ταυτότητας και υιοθέτηση “αξιών” τής ομάδας ένταξης.

3η. Ενσωμάτωση: Εγκαθίδρυση μιας ευρύτερης αλληλεπίδρασης, δηλαδή μιας αμοιβαίας προσαρμογής μεταξύ ενός προσώπου ή μιας υποομάδας και μιας ομάδας, κάθε στοιχείο των οποίων μεταμορφώνεται και εμπλουτίζεται δια τής επαφής με κάθε άλλο.

Η ενσωμάτωση μπορεί να προσδιοριστεί ως προς : (α) τον τομέα: οικογενειακό, σχολικό, κοινοτικό, επαγγελματικό, θρησκευτικό, διαμονής, ψυχαγωγίας κ.λπ., (β) το επίπεδο: 1ο. φυσική ενσωμάτωση («είμαι ανάμεσα» στους άλλους), 2ο. λειτουργική ενσωμάτωση σε δύο υποεπίπεδα: i. με κοινές κατώτερες δραστηριότητες, ii. με το να ενεργώ μαζί με τον άλλο για τού ίδιου επιπέδου δραστηριότητες, 3ο. «κοινωνική» ενσωμάτωση 4ο. ποιοτική ενσωμάτωση [με Π.Ζ.¹], (γ) την διάρκεια και (δ) την συχνότητα.

Εδώ βέβαια τίθεται το ερώτημα, εάν και κατά πόσον είναι εφικτή η εγκαθίδρυση αυτής τής ενσωμάτωσης. Η απάντηση από πλευράς τού γράφοντος περιλαμβάνεται στην ήδη από ετών κατατεθείσα πρόταση (2004, 2008) για εφαρμογή τής αρχής τής **αναλογικής συμπληρωματικότητας** (αξιακή αρχή την οποία μας ενέπνευσαν οι Παραολυμπιακοί τού 2004 στη χώρα μας: βλ. σχετ. αρθρογραφία μας σε προηγούμενα δημοσιεύματα) σε κάθε προσπάθεια επίκλησης των συντελεστών λειτουργικής κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης, δηλαδή με Π.Ζ.

Η σημασία τής ορολογίας

Στο *“3ο διεθνές συνέδριο, Άτομα με Αναπηρία και Μ.Μ.Ε.”* και κυρίως στη θεματική ενότητα *“Παραολυμπιακοί Αγώνες και Μ.Μ.Ε.: από την Αθήνα στο Πεκίνο”*, ένα από τα μηνύματα που κυριάρχησαν ήταν η σημασία τής ορολογίας, στο πλαίσιο της οποίας και έγιναν διάφορες προτάσεις και επισημάνσεις από τους επί του πεδίου αρμοδίους λόγω ερευνητικής ιδιότητας ή/και βιωματικής εμπειρίας (αθλητικής, διοικητικής, δημοσιογραφικής, οργανωτικής). Έτσι σύμφωνα με μία συγκριτική μελέτη, κατά την οποία συνελέγησαν και μελετήθηκαν στοιχεία από 5 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ερευνώντας δύο εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας ανά χώρα), προέκυψε ότι κατά τη διάρκεια των Παραολυμπιακών αγώνων του 2004 είχαμε ένα πολύ θετικό στοιχείο. Το στοιχείο αυτό αφορούσε στο λεξιλόγιο που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να περιγράψει τους Παραολυμπιακούς αθλητές και τα επιτεύγματά τους. Συγκεκριμένα, όπως έδειξε η σχετική ανάλυση περιεχομένου, εγκαταλείπονται σταδιακά διάφοροι απαρχαιωμένοι όροι και οι εθνικές ολυμπιακές επιτροπές, αναφερόμενες, π.χ., στους Παραολυμπιακούς αθλητές προτιμούν να τους ονομάζουν Αθλητές με Αναπηρία και όχι Ανάπηρους Αθλητές, ενώ οι Έλληνες δημοσιογράφοι επικεντρώθηκαν πρώτα στο πρόσωπο και έπειτα στην αναπηρία. Χρησιμοποίησαν δηλαδή ανθρωποκεντρικούς όρους [Σημείωση: προχθές ο Εστανγκέ τους ονόμασε ήρωες]. Από την άλλη πλευρά το αρνητικό ήταν ότι αρκετά συχνά στα δημοσιευμένα άρθρα εντοπίστηκαν τραγικοί και υπέρμετρα συναισθηματικοί χαρακτηρισμοί.

Παράγοντες και συντελεστές κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης

Το περιβάλλον και η ατομικότητα ασφαλώς αποτελούν τους βασικούς συντελεστές τής πορείας προς κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση. Όμως, η έννοια του περιβάλλοντος είναι πολυσύνθετη, διότι, χωρίς τις οφειλόμενες από πλευράς περιβάλλοντος ενέργειες, δεν μπορεί να διαμορφωθεί ελεύθερος η ατομική βούληση. Απαριθμούμε ενδεικτικά ορισμένες από τις οφειλόμενες αυτές ενέργειες περιγράφοντας στη συνέχεια [χωρίς τακτική/ιεραρχική σειρά] ειδοποιά στοιχεία που προσδιορίζουν το κατά την πρότασή μας *sine qua non* της λειτουργικής κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης. i. πρόληψη, λειτουργική αποκατάσταση ή μη επιδείνωση του προβλήματος. ii. υγεία, προαγωγή υγείας [και όχι... *“προαγωγή”* αναπηρίας], γήρας. iii. ατομικά δικαιώματα, αληθής *“ισότητα”* ευκαιριών, προθετικότητα. iv. Παιδεία - Σχολική ζωή. v. επαγγελματική ένταξη, υποστήριξη και ενσωμάτωση. vi. αποϊδρυματισμός, κοινωνική ζωή, ελεύθερος χρόνος και ψυχαγωγία. vii. Πολιτική δίκαιη / Υπηρεσίες κατάλληλες. viii. συμβολή Τεχνολογίας και μέσων υποστήριξής της. ix. «Αναλογική Συμπληρωματικότητα». x. Κωδικοποίηση / επικαιροποίηση /εναρμόνιση /εκσυγχρονισμός νομοθετικού πλαισίου. xi. Αλληλεπίδραση των παραπάνω συντελεστών και παραγόντων.